

ЕКОНОМІКА

УДК 338.439.5:637
JEL Q11, Q13, Q14

Зарубіжний досвід розвитку молочного скотарства та напрями його використання у вітчизняній практиці

Шупик С.М.

Білоцерківський національний аграрний університет

 Шупик С.М. E-mail: s.shupic@ukr.net

Шупик С.М. Зарубіжний досвід розвитку молочного скотарства та напрями його використання у вітчизняній практиці. Економіка та управління АПК. 2020. № 1. С. 36–46.

Shupyk S.M. Zarubizhnyj dosvid rozvytku molochного skotarstva ta naprijamy jogo vykorystannja u vitchyznjanij praktyci. Ekonomika ta upravlinnja APK. 2020. No 1. PP. 36–46.

Рукопис отримано: 05.05.2020р.

Прийнято: 15.05.2020р.

Затверджено до друку: 21.05.2020р.

doi: 10.33245/2310-9262-2020-155-1-36-46

Основною метою дослідження є узагальнення практичних підходів до організації виробництва молока у провідних країнах світу та адаптації їх у вітчизняних умовах.

Визначено величину та напрями підтримки молочного скотарства в США, де уряд виділив для розвитку молочного скотарства майже 22,2 млрд дол. прямих та непрямих субсидій молочному сектору країни (35,02 ц/л), що є еквівалентно 73 % виручки фермерів від реалізації молока, водночас передбачено досить високу внутрішню підтримку, експортні субсидії, програми збереження, програми управління ризиками, програми допомоги на випадок стихійного лиха, програми позик, страхування урожаю, підтримку худоби. Дослідження підтримки індійського ринку, який посідає друге місце в світі за обсягами виробництва сирого молока (9,5 %) показали, що основними виробниками молока майже 80 % є дрібні фермери. Збір молока здійснюють 130 тис. молочних кооперативів. NABARD (Національний банк сільського господарства та розвитку села) у рамках розвитку молочного підприємництва (DEDS), передбачає надання субсидій до 25 % затрат. Доведено, що дієвим інструментом товаровиробників молока в Китаї є виділення значних інвестицій на будівництво великих молочних ферм і комплексів із поголів'ям до 100 тис. корів. Ринок Австралії виробляє 9,3 млн т молока, з якого експортують 36 %, та є четвертим у світі експортером молочних продуктів (6 % частки світового ринку). Молочне скотарство Австралії характеризується незначними розмірами прямої державної підтримки. Впродовж 2015–2016 рр. сільському господарству надавали фінансову та комерційну допомогу на суму більше 147 млн дол. США у вигляді виплат фермерським господарствам. Встановлено, що важливу роль у регулюванні ринку молока в Австралії має цінове прогнозування, на основі якого профільне Міністерство із урахуванням світових цін формує індекси цін на молоко. Аналіз виробництва молока в Швейцарії показав, що воно залишається високосубсидованим. В 2013 р. обсяг державної підтримки виробників молока становив 1,8 млрд швейцарських франків, в т.ч. прямі субсидії оцінюють в 1,5 млрд швейцарських франків, що становило 61 тис. швейцарських франків у розрахунку на одну молочну ферму, або 0,41 швейцарських франків на 1 л молока. Виявлено, що система державної підтримки молочного скотарства в Канаді включає такі інструменти: імпорتنі тарифи, які дозволяють обмежити імпорт молочної продукції; мінімальні гарантовані ціни на молокосировину, які встановлюють на максимальний обсяг молока, що реалізують на молокопереробні заводи в межах квоти; система прямих виплат фермерам за виробництво молока в межах квоти. Розмір прямих виплат на 1 л молока встановлює щорічно уряд. З метою підтримки канадських виробників за проведення технологічної модернізації, спрямованої на підвищення ефективності виробництва молока,

реалізується програма інвестицій в молочну ферму (DFIP) із обсягом державної підтримки 250 млн дол. США.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в Ісландії, Японії, Норвегії та Швейцарії рівень підтримки товаровиробників молока в середньому перевищує 70 % валових доходів фермерських господарств, в Канаді, ЄС, Угорщині, Кореї та США обсяг підтримки становить 40–55 %. Аналіз підтримки розвитку молочного скотарства у країнах Європейського Союзу показав, що для цих цілей виділяють наступні інструменти: обмеження виробництва (квоти на виробництво молока); державні інтервенції та зберігання; встановлення положення/приписи щодо реалізації продукції; молочний пакет (в т.ч. регулює договірні відносини в молочному секторі); зовнішня торгівля (положення про імпорт, експортні субсидії); державні субсидії.

Встановлено, що основним чинником, який підвищує рентабельність виробництва молочної продукції в розвинених країнах, є покращення якості та диференціації асортименту. До основних чинників, які сприяють успішному розвитку молочного скотарства відносять посилення державної підтримки та економічне витрачання ресурсів. Також використовують комплекс фінансових стимулів, в т.ч. зниження податкового навантаження.

Ключові слова: скотарство, ринок молока, внутрішня підтримка, програми розвитку, кооперація, фінансове стимулювання, субсидії, імпортні тарифи, квоти.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. З метою подолання негативних тенденцій в молочному скотарстві та підвищення інвестиційної привабливості галузі в усіх провідних країнах світу простежується активне державне регулювання, посилення державної підтримки та модернізація інструментів її надання. У зв'язку із цим значний науково-практичний інтерес для вітчизняної практики представляє зарубіжний досвід механізмів державної підтримки молочного скотарства. Так, частка молочної продукції у сільськогосподарському виробництві коливається від 7 % в Іспанії до більше 20 % в Чехії, Естонії, Німеччині, Ірландії, Кіпрі, Данії, Люксембурзі, Фінляндії та Швеції [1].

Встановлено, що уряди багатьох країн світу підтримують попит на молоко та молочні продукти шляхом використання різних джерел фінансування. Так, у США, Німеччині, Японії із державного бюджету виділяють фінансові ресурси для реалізації програм по забезпеченню дітей молочними продуктами. Водночас, у Китаї використовують податкові пільги для постачальників, які працюють за програмами харчування дітей; у Румунії надають підтримку дошкільнятам та школярам молодших класів щодо придбання молочних продуктів; у Швеції школам видають субсидії для придбання в день 250 мл молочної продукції на одного школяра.

На світовому ринку молока та молочної продукції коров'яче молоко займає понад 85 % в загальній структурі молока. У 2017 р. за даними IFCN Dairy Research Centre виробництво молока у світі збільшилося на 2,7 %. Одночасно різко на 40 % зросла ціна на вершкове масло та

на 28 % знизилася на знежирене сухе молоко. У високорозвинених країнах приймають державні програми з розвитку молочного скотарства, виділяють фінансові ресурси для комплектування молочного стада високопродуктивними племінними коровами [2].

Питанням удосконалення розвитку й підвищення ефективності молочного скотарства та формуванню ринку молока присвячено праці таких зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Philippidis G. [1], Robertson A. [8], Bechtel D. [8], Ragnarsdottir A. [11], Muirhead B. [12], Дягилев А. [14], Grau A. [20], Винтоняк В. [23] та інші.

Однак недостатньо дослідженими й досі залишаються питання особливостей розвитку і управління ринку молока в розвинених країнах світу.

Мета дослідження. Дослідити і проаналізувати перспективні шляхи розвитку та регулювання ринку продукції молочного скотарства у розвинених країнах світу, для покращення ефективності даних процесів на території України.

Матеріал і методи дослідження. Методика дослідження включає аналіз поголів'я, продуктивності корів та обсягів виробництва молокопродукції окремо взятої країни світу, групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я корів, та метод синтезу тенденцій розвитку сировинної бази молокопродуктового підкомплексу.

Результати дослідження та обговорення. Провідними постачальниками на світовий ринок молока та молочної продукції є США, які посідають перше місце з виробництва молока

– 91,3 млн тон. Найбільшими товаровиробниками молока в світі є також Індія – 60,6 млн т, Китай – 35,7, Бразилія – 34,3, Німеччина – 31,1, Росія – 30,3, Франція – 21,7, Нова Зеландія – 18,9, Туреччина – 16,7, Великобританія – 13,9 млн тон.

В останні роки США збільшують валові обсяги виробництва товарного молока за рахунок підвищення якісних показників в племінній роботі та зростання продуктивності молочних корів. Одночасно заплановано до 2020 р. збільшити дійне стадо молочних корів у країні до 9,3 млн голів. За оцінками Міністерства сільського господарства США, валове виробництво молока до 2025 р. зросте на 23 % відносно 2015 р. Окрім цього передбачається підвищити продуктивність корів за ці роки на 2200 л та довести середньорічний надій молока від однієї корови до 12 тис. літрів.

Одночасно проводять політику щодо формування запасів молочної продукції, яку направляють до сховищ державних закупівель надлишкових обсягів сухого молока, масла та іншої молочної продукції. За необхідності інтервенційні запаси молочної продукції поставляють у торговельну мережу, оскільки тривале зберігання її є економічно не вигідним.

У 2015 р. уряд США виділив майже 22,2 млрд дол. США прямих та непрямих субсидій молочному сектору країни. Так, підтримка надана американським товаровиробникам молока становила майже 35,02 центів на 1 л молока, що еквівалентно 73 % виручки фермерів від реалізації молока. Програми підтримки включають внутрішню підтримку, експортні субсидії, програми збереження, валовий прибуток сільськогосподарських культур та худоби, програми управління ризиками, програми допомоги на випадок стихійного лиха, програми позик, страхування урожаю, підтримку худоби, стимули та субсидії на відновлюване паливо, а також іригаційні програми [3].

Оскільки фінансова стабільність товаровиробників молока та інвестиційна привабливість галузі більшою мірою залежать не від ціни молока, а від одержуваної товаровиробниками величини прибутку, представляє науковий інтерес досвід, який реалізується в США Програмою захисту маржі для молочних ферм (MPP-Dairy: Margin Protection Program), яка була введена у дію із Законом про сільське господарство у 2014 р. Ця програма замінила Програму (MILC), яка була реалізована в Законі про сільське господарство 2002 р. Програма MILC передбачала гарантовану виплату всім фермерам на випадок зниження ціни молока I класу в Бостоні нижче 16,94 дол. США за

100 фунтів (1 фунт = 453,59 г) у розмірі 34 % різниці між ціною молока класу I Бостона та фактичним рівнем ціни молокосиrowини [4]. Водночас програма Margin Protection Program – це добровільна програма управління цінними ризиками товаровиробників молока, яка не передбачає встановлення гарантованих цін на молоко або корми, а базується на наданні виплат товаровиробникам молока на випадок, коли середня по країні маржа знижується нижче порогової маржі, вибраної фермером [5].

Як наголошують науковці, головна відмінність сучасної програми підтримки виробників молока в США від попередньої полягає в тому, що вона поширюється не на всіх товаровиробників молока, а лише на тих, які стали її учасниками, що зареєстровані в Агентстві сільського господарства (FSA) Міністерства сільського господарства США (USDA), та займається комерційним виробництвом і реалізацією молока. Учасник Програми має зареєструватися, сплачувати щорічний адміністративний збір у розмірі 100 дол. США та премію, величина якої визначається із урахуванням вибраного фермером рівня покриття.

У рамках цієї Програми товаровиробник молока самостійно вибирає процент покриття (захисту безпеки) – від 25 до 90 % та відповідний йому рівень покриття – від 4,50 до 8 дол. США. Від вибрано товаровиробником молока рівня покриття залежить рівень державної підтримки, який би хотів одержати, коли маржа товаровиробника (різниця між ціною молока та вартістю кормів) знижується нижче рівня покриття, який вибрано товаровиробником молока. Рівень покриття може коригуватися фермером щорічно. Так, у 2017 р. виплати по захисту маржі за Програмою в середньому становили 9,71 дол. США за 100 фунтів молока. Це був другий за величиною середній річний показник, який є нижчим за 13,30 дол. США, що було виплачено за 100 фунтів молока у 2014 р. Найнижчий середньорічний показник по захисту становив 4,58 дол. США у 2009 р. [6]. Зазначимо, що бюджет цієї Програми у 2018 р. становив 1,2 млрд дол. США.

Міністерство сільського господарства США здійснює підтримку товаровиробників молока за експорту продукції на зовнішні ринки, сприяє експорту молочної продукції. У країні діють десятки програм щодо підтримки ринку молока та молочної продукції.

Активним учасником світового ринку молока та молочної продукції є Індія, яка посідає друге місце в світі за обсягами виробництва сирого молока. На світовому ринку молока та молочної продукції частка цієї країни становить

9,5 %. Основними виробниками молока майже 80 % є дрібні фермери. Збір молока здійснюють 130 тис. молочних кооперативів. Значні обсяги молока споживають на внутрішньому ринку, однак надлишки країна експортує на зовнішній ринок. За прогнозами експортерів в наступні роки очікується ріст обсягів виробництва молока та молочної продукції в Індії.

Розглянемо практику підтримки розвитку молочного скотарства в Індії, де починаючи із 2010 р., NABARD (Національний банк сільськогосподарства та розвитку села) у рамках розвитку молочного підприємництва (DEDS) передбачає надання субсидій на відшкодування 25 % затрат (33,33 % для фермерів SC/ST) за наступними напрямками: створення невеликих молочних ферм від 2 до 10 схрещених корів (молочні корови та буйволи); розведення схрещених телят (до 20 голів); виробництво біогумусу в молочному скотарстві; придбання доїльних апаратів, холодильного обладнання для молока і молочних продуктів; створення об'єктів транспортної логістики молочної продукції та холодильного обладнання; створення приватних ветеринарних клінік; проведення маркетингових досліджень ринку молока та молокопродукції. За всіма напрямками встановлено граничні розміри субсидій на одного одержувача, а механізм одержання субсидій включає наступні дії: товаровиробник молока направляє запит на одержання кредиту у будь-який комерційний банк або інший заклад, яке має право на рефінансування від NABARD. Після виконання позичальником виплат по кредиту сума субсидій із Рахунку резервного фонду субсидій буде списана на погашення суми кредиту, що залишилася [7].

Китай посідає третє місце в світі за обсягами виробленого молока, за обсягами імпорту є основним ринком для американської молочної галузі. В 2017 р. із США до Китаю було завезено молочної продукції на 577 млн дол. США, в останні роки імпорт молочної продукції зростає. В Китаї виділяють інвестиції на будівництво великих молочних ферм і комплексів із поголів'ям до 100 тис. корів. Внутрішнє виробництво молочної продукції в Китаї в останні роки практично не збільшується, оскільки історично населення Китаю дуже мало споживає молочних продуктів, міське населення у 2017 р. спожило на душу населення 16 кг, а сільське – не більше 7 кг молочних продуктів.

Як відомо Австралія виробляє 9,3 млн т молока, із нього експортує 36 %, та є четвертим у світі експортером молочних продуктів (6 % частки світового ринку). Молочне скотарство Австралії характеризується незначними роз-

мірами прямої державної підтримки. Впродовж 2015–2016 рр. сільському господарству надавали фінансову та комерційну допомогу на суму більше 147 млн дол. США у вигляді виплат фермерським господарствам, службі фінансового консультування у сільській місцевості, пільгових кредитів на відновлення після посухи. Важливу роль у регулюванні ринку молока в Австралії має цінове прогнозування, на основі якого Міністерство сільського і водного господарства, із урахуванням світових цін на молочну продукцію, формує індекси цін на молоко. Так, розраховують 12-місячний прогноз, який оновлюють кожні три місяці, що включає динаміку цін на сухе знежирене молоко, незбиране сухе молоко, масло і сир. Також розраховують індекси цін на молоко для кожного регіону Австралії, які складаються із трьох показників: середня ціна молока у доларах за сухих речовин молока; середня ціна одержаного жиру; середня ціна одержаного білка. Окрім цього, уряд країни значні кошти виділяє на наукові дослідження, надання консультаційних послуг, запровадження інновацій, які базуються на генетичних розробках, точному землеробстві, робототехніці, цифровізації, біобезпеці [8].

У Швейцарії виробництво молока залишається високосубсидованою галуззю. В 2013 р. обсяг державної підтримки товаровиробників молока становив 1,8 млрд швейцарських франків, в т.ч. прямі субсидії товаровиробникам молока оцінюються в 1,5 млрд швейцарських франків, що становило 61 тис. швейцарських франків у розрахунку на одну молочну ферму, або 0,41 швейцарських франків на 1 л молока. Із початку 1990-х років проведено ряд реформ сільськогосподарської політики, у результаті яких знижено загальний рівень підтримки фермерів та здійснюється перехід від підтримки ринкової ціни до прямих платежів, які не залежать від обсягу виробництва молока, також альпійським фермерам надається субсидія за перегін худоби для літнього випасу на гірські пасовища у розмірі майже 400 швейцарських франків (412 дол. США) на корову кожного літа [9].

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в Ісландії, Японії, Норвегії та Швейцарії рівень підтримки товаровиробників молока в середньому перевищує 70 % валових доходів фермерських господарств, в Канаді, ЄС, Угорщині, Кореї та США обсяг підтримки становить 40–55 % [10].

Встановлено, що система державної підтримки молочного скотарства в Ісландії включає такі інструменти: імпортні тарифи, які доз-

воляють обмежити імпорт молочної продукції; мінімальні гарантовані ціни на молокосировину, які встановлюють на максимальний обсяг молока, що реалізують на молокопереробні заводи в межах квоти; система прямих виплат фермерам за виробництво молока в межах квоти. Розмір прямих виплат на 1 л молока, що поставляють на молочний завод в межах квоти, встановлює щорічно уряд; інші види підтримки (підтримка племінного тваринництва, меліорації тощо) [11]. Зазначимо, що в Ісландії державна підтримка поширюється лише на молоко, яке вироблено в межах визначеної квоти. Загальний дохід фермера за 1 л молока включає прямі платежі та мінімальну гарантовану ціну в межах встановленої квоти.

Аналогічний механізм встановлення на державному рівні фіксованих цін на молоко передбачено канадською системою управління поставками, яка була введена в дію в 1970-і роки та включає адміністрування цін на молоко, квотування внутрішнього виробництва молока та обмеження імпорту молочної продукції. Як зазначають дослідники, механізм захисту канадських фермерів від міжнародної конкуренції реалізується шляхом обмеження імпорту молока за рахунок високих тарифів на імпорт молочних продуктів (більше 200 %) [12]. З метою підтримки канадських ліцензійних молочних товаровиробників за проведення технологічної модернізації, спрямованої на підвищення ефективності виробництва молока, реалізується п'ятирічна (на початок 2017–2018 рр.) Програма інвестицій в молочну ферму (DFIP) із обсягом державної підтримки 250 млн дол. США. Максимальна сума підтримки на одну ферму становить 25 тис. дол. США [13].

Передбачено, що заявка подається на передбачені Програмою види діяльності, які почалися не раніше 01.08.2017 р., а також витрати, які були понесені не раніше встановленої дати. Фінансова допомога на реалізацію проєкту буде надаватися фермерам із 01.04.2020 до 31.03.2022 рр. у міру завершення проєктів. Ці заходи по проєкту мають бути завершеними до 31.03.2022 року. У рамках цієї програми відшкодовується не більше 50 % витрат фермера. Мінімальна сума фінансування для проєкту становить 1000 дол. США.

Для вітчизняної практики представляє інтерес підхід до підтримки розвитку молочного скотарства у країнах Європейського Союзу, де виділяють наступні інструменти: обмеження виробництва (квоти на виробництво молока); державні інтервенції та зберігання; встановлення положення/приписи щодо реалізації продукції; молочний пакет (в т.ч. регулює договір-

ні відносини в молочному секторі); зовнішня торгівля (положення про імпорт, експортні субсидії); державні субсидії [14]. Сільськогосподарські товаровиробники молока в ЄС можуть брати участь в наступних програмах держпідтримки: підтримка окремих підприємств (програма держпідтримки аграрних інвестицій); часткове відшкодування затрат на консультування; покращення ринкової інфраструктури; землекористування із урахуванням ринкових та регіональних особливостей.

Найбільш великим товаровиробником молока та молочної продукції в ЄС є Німеччина, де чисельність молочного стада перевищує 4 млн корів. За валовим обсягом виробництва молока Німеччина займає п'яте місце у світі, де утримується 2 % молочних корів світу, у світовому обсязі молока країна забезпечує 5 %. Частка Німеччини в обсязі виробленого молока ЄС становить 20 %. У середньому в країні на одне фермерське господарство припадає 55,5 корів. Майже 70 % молочного стада представлено чистокровними породами, середній річний надій на одну корову становить 7352 кг. Зазначимо, у країні спостерігається тренд до скорочення числа переробних підприємств – за період із 1997 до 2016 рр. майже у два рази, і становило 147 одиниць. Основними причинами, які стримують розвиток молочного скотарства в Німеччині, є ріст ціни на землю та нестача кваліфікованих працівників.

Друге місце в Європейському Союзі за обсягами виробництва молока та сьоме місце в світі належить Франції. Виробництвом молока в країні займаються більше 70 тис. молочних ферм, на яких утримують понад 3,6 млн корів. У середньому на одну молочну ферму в Франції припадає 52 корови, 330 тис. молока у рік, 88 га землі, у т.ч. 32 га пасовищ. Основними товаровиробниками молока у Франції є молочні кооперативи, які поставляють на ринок 54 % молока і приватні компанії – 46 %. У молочній галузі зайнято 250 тис. населення, три четверті виробленого молока направляють на переробку, молочне скотарство формує чистий прибуток більше 3,6 млрд. дол. США.

Аналіз основних економічних показників молочних ферм країн Європейського Союзу свідчить, що більшість ферм утримують по 1–2 корови молочної продуктивності. В Румунії таких господарств – 94 %, в Словачії – 91 %, Болгарії – 83 %, Латвії – 76 %, Естонії – 73 %, Литві – 68 %, Польщі – 67 %. У країнах, які є новими членами ЄС, виробництвом молока займаються здебільшого, малі молочні ферми. Однак в цілому в Європі спостерігається процес укрупнення середнього розміру молочного

стада у розрахунку на одну ферму. В ЄС відбувається процес скорочення числа дрібних ферм, з'являються ферми із більш крупними розмірами молочного стада. ЄС щорічно припиняє функціонування до 5,5 % дрібних молочних ферм. Найбільш крупні молочні ферми утримують на Кіпрі, в середньому більше 100 корів в стаді, Великобританії – 78, Чехії – 65 і Нідерландах – 60 корів. У країнах ЄС обрано курс на концентрацію виробництва молока у спеціалізованих крупних молочних фермах із використанням інтенсивних технологій. До країн із високорозвиненим молочним скотарством ЄС із більш високими показниками виробництва молока на душу населення належать: Данія – 848 кг, Нідерланди – 680 кг, а найнижчий Греція – менше 70 кг. Фермери країн ЄС значну частку молока продають через кооперативи. У середньому в країнах ЄС понад 95 % молока надходить на переробні потужності [15].

Встановлено, що на сьогодні на світовому ринку молока та молочної продукції підвищується конкуренція товаровиробників коров'ячого молока із постачальниками його рослинних замінників. За даними Mordor Intelligence, ринок молочних альтернатив в ЄС становить 14,5 % і зростає в Німеччині, Великобританії, Франції, Іспанії та Італії. Обсяги поставок рослинних альтернатив молока із кожним роком збільшуються та за прогнозами в найближчі роки сегмент цього ринку в світі може зрости до 20 % або в 4 рази порівняно із 2002 роком. Майже 70 % споживачів альтернативних тваринному молоку рослинних товарів є населення США і Китаю [16].

За період аналізу встановлено, що на світовому ринку молока та молочної продукції активно використовується цінове регулювання. Так, у країнах Європейського Союзу до світової фінансової кризи спостерігалася лібералізація досліджуваного ринку, яка супроводжувалася відміною або зниженням гарантованих закупівельних цін, відмінялися експортні субсидії та молочні квоти. Так, у Німеччині було відмінено фермерським господарствам гарантовану виплату 0,3 євро/л молока, а в 2015 р. повністю було відмінено гарантовані закупівельні ціни та квоти на молочну продукцію.

В Ізраїлі молочна галузь є провідним сектором аграрної економіки та практично повністю задовольняє внутрішню потребу в молоці та молочній продукції. Виробництво молока повністю залежить від імпорту кормів, у зв'язку із чим програми субсидування мають значну роль для забезпечення ефективного виробництва молока. На підтримку молока в 2016 р. було виділено 367,3 млн дол. США [17]. Обсяг

субсидій товаровиробникам молока в Ізраїлі становить більше половини доходів від реалізації молока. Основним інструментом підтримки товаровиробників молока в Ізраїлі є державне регулювання цін та система квотування. В країні встановлюють економічні стимули для товаровиробників молока з регулювання щомісячного виробництва на внутрішньому ринку на бажаному рівні. Базова ціна характеризує середні затрати на виробництво й узгоджену компенсацію праці фермерів та інвестованого капіталу. Окрім цінової підтримки товаровиробники молока в країні одержують фінансову допомогу в розмірі 50 % на компенсацію інвестиційних затрат в інфраструктуру та системи охорони навколишнього середовища.

Помітним учасником світового ринку молока та молочної продукції є Туреччина. В останні роки виробництво молока та молочної продукції в країні розвивається високими темпами, збільшується чисельність молочних корів, підвищується продуктивність. Країна є експортером молочної продукції до країн ЄС, одночасно у країні стимулюється попит на молоко вітчизняних споживачів на внутрішньому ринку.

У Латинській Америці значне місце у збільшенні обсягів виробництва молока та молочної продукції належить Бразилії, яка за величиною експорту знаходиться на третьому місці в світі. В даній країні галузь молочного скотарства займає пріоритетне місце, забезпечує зайнятість для більше мільйона населення країни. Ведеться робота з підвищення племінних якостей молочного стада, що забезпечує високу продуктивність корів.

В загальному спостерігається стійка тенденція зниження світових цін на молоко, яке накопичується у сільськогосподарських товаровиробників, у зв'язку із перевиробництвом, а також скороченням експорту молока та молочної продукції. У зв'язку із цим в окремих країнах використовують різні заходи із стабілізації ситуації в молочної галузі. Зокрема, в 2016 р. адаптаційні субсидії у сумі 12,7 млн євро одержали товаровиробники молока в Естонії, що становило 153 євро на кожну корову [18]. Окрім цього, ЄС субсидує латвійських товаровиробників за скорочення обсягів виробництва молока – величина субсидії становить 140 євро за кожну невиведену тону молока [19].

Як доводять результати досліджень науковців, однією із унікальних практик, яка реалізована в молочної галузі багатьох країн, є кооперативна форма організації бізнесу, що дозволяє одержати синергетичний ефект за рахунок управлінської та організаційно-тех-

нологічної єдності багатьох товаровиробників молока, підприємств з його переробки та реалізації молочної продукції [20]. Цей висновок підтверджується Новою Зеландією, яка є однією із країн, що практично не субсидує сектор виробництва молока. Так, в 1984 р. уряд країни постав перед бюджетною кризою, та відмінив державні субсидії молочним фермерам [12]. Після припинення субсидування галузі всім фермерам, що прийняли рішення про вихід із бізнесу, уряд країни виплачував одноразовий «грант на виїзд», при цьому лише 1 % фермерів залишили галузь із прогнозованих 10 %. Проведена реформа стала стимулом для фермерів щодо скорочення затрат, диверсифікації землекористування та підвищення інноваційної активності [21]. У результаті таких реформ сьогодні на частку Нової Зеландії припадає близько 3 % світового виробництва молока, а країна займає 8 місце у світі з виробництва молока, при цьому експортується більше 96 % вироблених в країні молочних продуктів. На частку Нової Зеландії припадає 28 % світової торгівлі молочними продуктами із річним експортом, що перевищує 14,4 млрд новозеландських доларів. Частка молочних продуктів у загальному експорті країни становить 29 %, основними експортними продуктами є незбиране молоко (37 %), сири (12 %), сухе знежирене молоко (10 %) і вершкове масло (9 %), а також високоспеціалізовані харчові інгредієнти [22].

В США більше 40 тис. молочних ферм розміром від 2 корів до десятків тисяч, у яких утримують 9,3 млн корів та виробляють майже 100 млн т молока. Переробкою молока займається більше 2 тисяч заводів. При цьому основою молочної галузі країни є кооперативи та окремі товаровиробники-переробники молока не спроможні конкурувати із великими корпораціями. В США функціонує 132 кооперативи, які виробляють 84 % від обсягу всього молока. До прикладу, кооператив Dairy Farmers of America, Inc. DFA об'єднує 7711 членів та виробляє 17,9 млн т молока, в молочному кооперативі FarmFirst Dairy Cooperative 4662 членами кооперативу виробляється 5,0 млн т молока [23].

Основою державної політики у зарубіжних країнах на ринку молока та молочної продукції є протекціонізм вітчизняних товаровиробників, який включає забезпечення продовольчої безпеки, збереження соціальної стабільності товаровиробників молока та молокопереробних підприємств, підтримку платоспроможності споживачів продукції галузі.

З метою регулювання необхідного рівня цін та створення умов для відтворення у мо-

лочних фермах держава здійснює в необхідні періоди товарну інтервенцію молочної продукції, а також проводить прямі виплати із бюджету фермерам для підтримки конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. Такий механізм державного регулювання ринку молока і молочної продукції обходиться бюджету країн Європейського Союзу майже в 160 млрд доларів США. Одночасно такі цільові ціни забезпечують стійке гарантоване функціонування середніх та великих фермерів, дозволяє мати необхідний рівень доходу для розширеного відтворення молочної галузі. З метою захисту вітчизняного ринку молока та молочної продукції уряди провідних країн світу встановлюють порогові ціни по імпортованій молочної продукції, а вітчизняним товаровиробникам, які поставляють молоко та молочну продукцію на світовий ринок, виплачують експортні субсидії. У країнах ЄС та США для підвищення стимулювання ефективності сирого молока держави упродовж року диференціюють продукцію за якістю та знижують цільові ціни на 1–2 % у рік.

Великі державні замовлення на придбання молока та молочної продукції формуються в США, а також розробляються та реалізуються програми допомоги населенню із низькими доходами для придбання молочної продукції. З метою зниження споживчих цін у європейських країнах використовують державні субсидії. Держава контролює ціни на молоко і молочну продукцію з метою забезпечення прийняттого рівня доходів для товаровиробників та доступності продукції для споживачів. Із цією метою використовують механізм надбавок, прямих платежів, а також диференціації цін із урахуванням якості продукції.

У зарубіжних країнах для формування та розвитку ринку молока і молочної продукції використовують квотування. Для кожного товаровиробника молока встановлюється квота із урахуванням обсягів виробленого молока у попередній період. Додержання квоти контролюється встановленням додаткових платежів за умови її перевищення. У такі періоди в ЄС скорочується інтервенційний фонд, що впливає на функціонування ринку.

Висновки. Отже, узагальнений аналіз державної підтримки молочного скотарства у зарубіжних країнах виявив значні відмінності як в обсягах субсидій, які надають товаровиробникам молока, так і в механізмах їх надання. При цьому характерним є гнучке реагування механізмів державної підтримки товаровиробників молока на зміни економічної ситуації галузі.

Унікальною практикою, що реалізована в молочної галузі у провідних країнах світу,

є кооперативні форми організації бізнесу, які дозволяють одержувати синергетичний ефект за рахунок управлінської та організаційно-технологічної єдності товаровиробників молока, підприємств переробки і реалізації молочної продукції. Такий зарубіжний досвід державної підтримки молочного скотарства може бути трансформованим до умов вітчизняної практики та використовуватися державними органами при розробці програм підтримки товаровиробників молока чи структурної модернізації галузі.

Світовий ринок молока та молокопродукції має позитивні перспективи розширення та подальшого розвитку, що проявляється у збільшенні чисельності населення світу, підвищенні доходів населення країн, що розвиваються, зростанні споживчого попиту на високоякісне молоко та молочні продукти. На світовому ринку молока та молочної продукції торгівля здійснюється через розподільчі та торгові мережі за оптовими цінами. В окремих країнах на молочному ринку активно функціонують збутові кооперативи, які мають експортну орієнтацію. Так, у Німеччині практикується реалізація сирого молока із ферм, що знижує транспортні витрати та підвищує дохідність ферми. У Франції значна частка молочної продукції продається через аукціони та на ринки, а у США розширена торгівля молочною продукцією на біржах. У Фінляндії при формуванні цін на молочну продукцію враховується місце її виробництва з метою компенсації надлишкових витрат при збиранні сирого молока із віддалених ферм.

У багатьох країнах стимулюється експорт молока та молочної продукції, а з метою захисту вітчизняних товаровиробників ряд країн використовує високі мита на ввезення молочної продукції. На ефективність функціонування ринку молока та молочної продукції також впливає платоспроможність споживачів. Зростаюча конкуренція на ринку молока та молочної продукції супроводжується витісненням менш ефективних товаровиробників молока.

Практика зарубіжних країн доводить, що на ефективність ринку молока та молочної продукції впливає рівень забезпечення інноваційним обладнанням та устаткуванням, розвиток кооперації та інтеграції, впровадження інновацій у переробну сферу та торгівлю інфраструктуру.

Очевидно, що за використання зарубіжного досвіду у вітчизняній практиці необхідно враховувати місцеві природно-економічні та інші чинники. Дослідження зарубіжного досвіду переконує в необхідності використання у вітчизняних умовах досягнень в сфері вироб-

ництва, зберігання, переробки, формування інфраструктури досліджуваного ринку, а також системи інструментів державного регулювання, удосконаленні системи збуту на основі розвитку кооперативів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Philippidis G., Waschik R. Melitz Meets Milk: The Impact of Quota Abolition on EU Dairy Export. Competitiveness. Journal of Agricultural Economics, 2019. Vol. 70. Iss. 1. P. 44–61. DOI: 10.1111/1477-9552.12276.
2. FAOSTAT. Food and Agriculture Organization (FAO). 2020. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/#home> (Last accessed 29.03.2020).
3. U.S. dairy subsidies equal 73 percent of producer returns, says new report. Dailyagronews.com. 9.02.2018. URL: <http://dailyagronews.com/index.php/news/5022/International/February-09-2018/U-S--dairy-subsidies-equal-73percent-of-producer-returns%2C-says-new-report> (Last accessed 3.03.2020).
4. James M. MacDonald, Jerry Cessna, and Roberto Mosheim. Changing Structure, Financial Risks, and Government Policy for the U.S. Dairy Industry. United States Department of Agriculture. A report summary from the Economic Research Service. March 2016. URL: https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/45519/56833_err205_errata.pdf?v=0 (Last accessed 28.03.2020).
5. Margin Protection Program for Dairy. Programs and Services. U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE. URL: https://www.fsa.usda.gov/Assets/USDA-FSAPublic/usda-files/FactSheets/2018/mpp_dairy_program_april_2018.pdf (Last accessed 27.02.2020).
6. Dairy Market Report. National Milk Producers Federation. URL: <http://www.nmpf.org/latest-news/news-dairy-coops/2018-02-09> (Last accessed 27.02.2020).
7. Dairy and Poultry Venture Capital Funds – Dairy Entrepreneurship Development Scheme (DEDS). National Bank for Agriculture & Rural Development (NABARD). URL: https://www.nabard.org/auth/writereaddata/File/Annexure_1.pdf (Last accessed 27.02.2020).
8. Robertson Alex. The Australian dairy industry. Farmer Power. 2015. 13 p. URL: https://www.accc.gov.au/system/files/Farmer%2520Power_0.pdf (Last accessed 20.03.2020).
9. Dale Bechtel, Dahai Shao, Kai Reusser. Why Swiss cows climb mountains. MILK RUN. swissinfo.ch. SEP 11, 2018. URL: <https://www.swissinfo.ch/eng/business/milk-run-why-swiss-cowsclimb-mountains/44380436> (Last accessed 4.04.2020).
10. Agriculture and the environment. Better policies to improve the environmental performance of the agriculture sector. Better policies for better lives. URL: <https://www.oecd.org/tad/sustainable-agriculture/33798326.pdf> (Last accessed 4.04.2020).
11. Ragnarsdóttir A., Runólfsson B., Arnason R. The dairy farming support system: Do the direct payments cause economic inefficiency? 2017. URL: www.efnahagsmal.is/article/download/a.2017.14.2.1/pdf (Last accessed 27.02.2020).
12. Muirhead B., Campbell H. The Worlds of Dairy: Comparing Dairy Frameworks in Canada and New Zealand in Light of Future Shocks to Food Systems, in Reidar Almås, Hugh Campbell (ed.) Rethinking Agricultural

Policy Regimes: Food Security, Climate Change and the Future Resilience of Global Agriculture Research in Rural Sociology and Development, Vol. 18. Emerald Group Publishing Limited, 2012. P. 147–168. DOI: 10.1108/S1057-1922(2012)0000018003.

13. Dairy Farm Investment Program: Applicant guide. Agriculture and Agri-Food Canada. Agricultural programs and services. URL: <http://www.agr.gc.ca/eng/agricultural-programs-and-services/dairy-farm-investment-program/applicant-guide/?id=1494010428766> (Last accessed 27.02.2020).

14. Дягилев А. Прямая и косвенная господдержка молочного производства в Германии. Международный сельскохозяйственный журнал. 2015. № 1. С. 51–55.

15. Europe Dairy Ingredients Market. URL: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-dairy-ingredients-market> (Last accessed 16.03.2020).

16. Global flavoured milk market – growth, trends and forecasts (2020-2025). URL: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/flavoured-milk-market> (Last accessed 27.02.2020).

17. Иванова М.А., Габдрафикова Э.Ф. Государственная поддержка сельского хозяйства. Развитие и развивающиеся страны. Москва, 2017. URL: <http://www.eurasiancommission.org> (дата звернення: 21.03.2020).

18. Эстонские производители молока получают внеочередные субсидии. Новости и аналитика молочного рынка. URL: https://milknews.ru/index/novostimoloko_8057.html (дата звернення: 24.02.2020).

19. Производители молока: помощь Европы ситуацию не улучшит. Экономика. Редакция LSM.lv. 13 сентября 2016. URL: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/ekonomika/proizvoditeli-moloka-pomosch-evropi-situaciyu-neuluchshit.a200581/>. (дата звернення: 24.02.2020).

20. Grau A., Hockmann H., Levkovich I. Dairy cooperatives at the crossroads. British Food Journal. 2015. Vol. 117, Iss. 10. P. 2515–2531. DOI: 10.1108/BFJ-12-2014-0399.

21. Fonterra. A global nutrition company owned by 10,000 farmers. URL: <https://www.fonterra.com/nz/en.html> (Last accessed 28.03.2020).

22. New Zealand Dairy Fast Facts. URL: <https://nzdairecareers.co.nz/nz-dairy-facts.html> (Last accessed 1.03.2020).

23. Винтоняк В. О молочной Америке. Агентство ИНФАГРО. 27.08.2018. URL: <http://infagro.com.ua/vasily-vintonyak-direktorinfagro-o-molochnoy-amerike>. (дата звернення: 24.02.2020).

REFERENCES

1. Philippidis, G., Waschik, R. (2019). Melitz Meets Milk: The Impact of Quota Abolition on EU Dairy Export. Competitiveness. Journal of Agricultural Economics. Vol. 70, no. 1, pp. 44–61.

2. FAOSTAT. Food and Agriculture Organization (FAO). 2020. Available at: <http://www.fao.org/faostat/en/#home> (Accessed 29.03.2020).

3. U.S. dairy subsidies equal 73 percent of producer returns, says new report. Dailyagroneews.com. 9.02.2018. Available at: <http://dailyagroneews.com/index.php/news/5022/International/February-09-2018/U-S--dairy-subsidies-equal-73percent-of-producer-returns%2C-says-new-report> (Accessed 3.03.2020).

4. James M. MacDonald, Jerry Cessna, and Roberto Mosheim. Changing Structure, Financial Risks, and Government Policy for the U.S. Dairy Industry. United States Department of Agriculture. A report summary from the Economic Research Service. March 2016. Available at: https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/45519/56833_err205_errata.pdf?v=0 (Accessed 28.03.2020).

5. Margin Protection Program for Dairy. Programs and Services. U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE. Available at: https://www.fsa.usda.gov/Assets/USDA-FSAPublic/usdafiles/FactSheets/2018/mpp_dairy_program_april_2018.pdf (Accessed 27.02.2020).

6. Dairy Market Report. National Milk Producers Federation. Available at: <http://www.nmpf.org/latest-news/news-dairy-coops/2018-02-09> (Accessed 27.02.2020).

7. Dairy and Poultry Venture Capital Funds – Dairy Entrepreneurship Development Scheme (DEDS). National Bank for Agriculture & Rural Development (NABARD). Available at: https://www.nabard.org/auth/writereaddata/File/Annexure_1.pdf (Accessed 27.02.2020).

8. Robertson Alex. (2015). The Australian dairy industry. Farmer Power. 13 p. Available at: https://www.accc.gov.au/system/files/Farmer%2520Power_0.pdf (Accessed 20.03.2020).

9. Dale Bechtel, Dahai Shao, Kai Reusser. Why Swiss cows climb mountains. MILK RUN. swissinfo.ch. Sep 11, 2018. Available at: https://www.swissinfo.ch/eng/business/milk-run_why-swiss-cowsclimb-mountains/44380436 (Accessed 4.04.2020).

10. Agriculture and the environment. Better policies to improve the environmental performance of the agriculture sector. Better policies for better lives. Available at: <https://www.oecd.org/tad/sustainable-agriculture/33798326.pdf> (Accessed 4.04.2020).

11. Ragnarsdottir A., Runólfsson B., Arnason R. (2017). The dairy farming support system: Do the direct payments cause economic inefficiency? Available at: www.efnaghsma.is/article/download/a.2017.14.2.1/pdf (Accessed 27.02.2020).

12. Muirhead, B., Campbell, H. (2012). The Worlds of Dairy: Comparing Dairy Frameworks in Canada and New Zealand in Light of Future Shocks to Food Systems, in Reidar Almås, Hugh Campbell (ed.) Rethinking Agricultural Policy Regimes: Food Security, Climate Change and the Future Resilience of Global Agriculture Research in Rural Sociology and Development. Emerald Group Publishing Limited, vol. 18, pp. 147–168.

13. Dairy Farm Investment Program: Applicant guide. Agriculture and Agri-Food Canada. Agricultural programs and services. Available at: <http://www.agr.gc.ca/eng/agricultural-programs-and-services/dairy-farm-investment-program/applicant-guide/?id=1494010428766> (Accessed 27.02.2020).

14. Djagilev, A. (2015). Prjamaja i kosvennaja gosposderzhka molochnogo proizvodstva v Germanii [Direct and indirect state support for dairy production in Germany]. Mezhdunarodnyj sel'skhozajstvennyj zhurnal [International Agricultural Journal], no.1, pp. 51–55.

15. Europe Dairy Ingredients Market. Available at: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-dairy-ingredients-market> (Accessed 16.03.2020).

16. Global flavoured milk market – growth, trends and forecasts (2020-2025). Available at: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/flavoured-milk-market> (Accessed 27.02.2020).

17. Ivanova M.A., Gabdrifikova Je.F. (2017). Gosudarstvennaja podderzhka sel'skogo hazajstva. Razvitye i razvivajushiesja strany. [State support for agriculture developed and developing countries]. Moscow Available at: <http://www.eurasiancommission.org> (Accessed 21.03.2020).

18. Jestonskie proizvoditeli moloka poluchat vneocherednye subsidii [Estonian milk producers will receive extraordinary subsidies]. Novosti i analitika molochnoho rynku. Available at: https://milknews.ru/index/novosti-moloko_8057.html (Accessed 24.02.2020).

19. Proizvoditeli moloka: pomoshh' Evropy situaciju ne uluchshit [Milk producers: helping Europe not improve the situation]. Jekonomika. Redakcija LSM.lv. 13.09.2016. Available at: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/ekonomika/proizvoditeli-moloka-pomosch-evropi-situaciju-ne-uluchshit.a200581> (Accessed 24.02.2020).

20. Grau, A., Hockmann, H., Levkovych, I. (2015). Dairy cooperatives at the crossroads. British Food Journal, vol. 117, no. 10, pp. 2515–2531.

21. Fonterra. A global nutrition company owned by 10,000 farmers. Available at: <https://www.fonterra.com/nz/en.html> (Accessed 28.03.2020).

22. New Zealand Dairy Fast Facts. Available at: <https://nzdairecareers.co.nz/nz-dairy-facts.html> (Accessed 1.03.2020).

23. Vintonjak V. O molochnoj Amerike [About dairy America]. Agentstvo INFAGRO. 27.08.2018. Available at: <http://infagro.com.ua/vasiliy-vintonyak-direktorinfagro-molochnoj-amerike> (Accessed 24.02.2020).

Зарубежный опыт развития молочного скотоводства и направления его использования в отечественной практике

Шупик С.М.

Основной целью исследования является обобщение практических подходов к организации эффективного производства молока в ведущих странах мира и обоснование направлений адаптации их в отечественных условиях. Определены направления и объемы государственной поддержки молочного скотоводства в США, где правительство выделило для развития молочного скотоводства почти 22,2 млрд долл. прямых и косвенных субсидий молочному сектору страны (35,02 центов / л), что эквивалентно 73% выручки фермеров от реализации молока. Раскрыто составляющие программы господдержки молочного скотоводства в стране, которая включает следующие инструменты: экспортные субсидии, программы сохранения поголовья скота, программы управления рисками, программы помощи на случай стихийного бедствия, программы займов, страхование урожая.

Изучены инструменты поддержки развития молочного скотоводства в Индии, которая занимает второе место в мире по объемам производства сырого молока (9,5%). Отмечено, что основными товаропроизводителями молока в стране, почти 80%, есть мелкие фермеры, которые осуществляют свою деятельность в 130 тыс. молочных кооперативов. В стране предусмотрено предоставление субсидий товаропроизводителям молока до

25% производственных затрат через Национальный банк сельского хозяйства и развития села по государственной программе развития молочного скотоводства.

Доказано, что действенным инструментом товаропроизводителей молока в Китае является предоставление инвестиций на строительство крупных молочных ферм и комплексов с поголовьем до 100 тыс. коров.

Проанализированы особенности производства молока фермерами Австралии, которые производят 9,3 млн т, из которых 36% направляют на экспорт. На сегодня страна занимает четвертое место в мире среди экспортеров молочных продуктов (6% доли мирового рынка). Раскрыто, что молочное скотоводство Австралии характеризуется незначительными размерами прямой государственной поддержки, где на протяжении 2015-2016 гг. Сельскому хозяйству оказана финансовая помощь на сумму более 147 млн долл. США в виде прямых выплат фермерским хозяйствам. Установлено, что важную роль в регулировании рынка молока в Австралии играет ценовой прогнозирования, на основе которого профильное Министерство по учету мировых цен формирует индексы цен на молоко.

Выявлено, что система государственной поддержки молочного скотоводства в Канаде включает следующие инструменты: импортные тарифы, которые позволяют ограничить импорт молочной продукции; минимальные гарантированные цены на молокосырья, которые устанавливаются на максимальный объем молока, реализующих на молокоперерабатывающие заводы в пределах квоты; система прямых выплат фермерам за производство молока в пределах квоты. Размер прямых выплат на 1 л молока устанавливается ежегодно правительством страны. Действенной является поддержка канадских фермеров по программе модернизации производства молока предусматривает активизацию вложения инвестиций в развитие молочных ферм.

По данным Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) в Исландии, Японии, Норвегии и Швейцарии уровень поддержки товаропроизводителей молока в среднем превышает 70% валовых доходов фермерских хозяйств, в Канаде, ЕС, Венгрии, Корее и США объем поддержки составляет 40-55%. Анализ поддержки развития молочного скотоводства в странах Европейского Союза показал, что для этих целей выделяют следующие инструменты: ограничение производства (квоты на производство молока) государственные интервенции и хранение; установление положения / предписания по реализации продукции; молочный пакет (в т.ч. регулирует договорные отношения в молочном секторе) внешняя торговля (положение об импорте, экспортные субсидии) государственные субсидии.

Установлено, что основным фактором рентабельного производства молочной продукции в ведущих странах мира является высокое качество и дифференциация ассортимента. Обосновано, что основными инструментами обеспечения эффективного развития молочного скотоводства в фермерских хозяйствах является усиление государственной поддержки и экономное расходование ресурсов, а также снижение налоговой нагрузки.

Ключевые слова: скотоводство, рынок молока, внутренняя поддержка, программы, кооперация, финансовое стимулирование, субсидии, импортные тарифы, квоты.

Foreign experience in the development of dairy cattle and directions of its use in domestic practice

Shupyk S.

The main purpose of the study is to generalize practical approaches to the organization of efficient milk production in the leading countries of the world and substantiate the directions of their adaptation in domestic conditions. The directions and volumes of the state support of dairy cattle breeding in the USA where the government has allocated for development of dairy cattle breeding almost 22,2 billion dollars are defined. direct and indirect subsidies to the country's dairy sector (35.02 cents / l), equivalent to 73% of farmers' milk sales. The components of the state program of dairy farming in the country, which includes the following instruments: export subsidies, livestock conservation programs, risk management programs, disaster relief programs, loan programs, crop insurance.

Instruments for supporting the development of dairy farming in India, which ranks second in the world in terms of raw milk production (9.5%), have been studied. It is noted that the main producers of milk in the country, almost 80%, are small farmers who operate in 130 thousand dairy cooperatives. The country provides subsidies to milk producers up to 25% of production costs through the National Bank for Agriculture and Rural Development under the state program for the development of dairy farming.

It has been proved that an effective tool for dairy producers in China is to invest in the construction of large dairy farms and complexes with up to 100,000 cows.

The peculiarities of milk production by Australian farmers, who produce 9.3 million tons, of which 36% are exported, are analyzed. Today, the country ranks the fourth in the world among exporters of dairy products (6% of world market share). It is revealed that Australian dairy farming is characterized by insignificant amounts of direct state support, where during 2015-2016 agriculture received financial assistance in the amount of more than 147 million dollars. USA in the form

of direct payments to farms. It is established that an important role in regulating the milk market in Australia is played by price forecasting, on the basis of which the relevant Ministry, taking into account world prices, forms milk price indices.

It was found that the system of state support for dairy farming in Canada includes the following instruments: import tariffs, which allow to limit the import of dairy products; minimum guaranteed prices for raw milk, which are set at the maximum volume of milk sold to dairy plants within the quota; system of direct payments to farmers for milk production within the quota. The amount of direct payments per 1 liter of milk is set annually by the government. The support of Canadian farmers is effective under the program of technological modernization of milk production, which provides for increased investment in the development of dairy farms.

According to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Iceland, Japan, Norway and Switzerland support milk producers on average more than 70% of gross farm incomes, while Canada, the EU, Hungary, Korea and the US support 40-55%. The analysis of support for the development of dairy farming in the European Union showed that the following instruments are allocated for these purposes: production restrictions (milk production quotas); state interventions and storage; establishment of regulations / instructions on product sales; dairy package (including regulating contractual relations in the dairy sector); foreign trade (provisions on imports, export subsidies); state subsidies.

It is established that the main factor of profitable production of dairy products in the leading countries of the world is the high quality and differentiation of the range. It is substantiated that the main tools to ensure the effective development of dairy farming in farms are to strengthen state support and economical use of resources, as well as reduce the tax burden.

Key words: cattle breeding, milk market, internal support, development programs, cooperation, financial incentives, subsidies, import tariffs, quotas.

Copyright: Шупик С.М. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Шупик С.М.

ID: <https://orcid.org/0000-0002-2603-7229>